

АНОТАЦІЯ

Шевчук В. Т. «Вербалізація концептів «СВОБОДА» та «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» фразеологізмами німецької мови» Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2024.

Магістерська робота присвячена дослідженню концептів «СВОБОДА» та «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» фразеологізмами німецької мови. Для успішного досягнення поставленої мети, в теоретичному розділі розглянуто критичні поняття та термінології у фразеології, а саме досліджено терміни «концепт», «поняття», «фразеологізм», «лексико-семантичне поле»; розглянуто межі та дефініції фразеології, вивчено класифікацію та ознаки фразеологічної одиниці як особливого типу мовного знака. В практичному розділі здійснений поглиблений аналіз концептів «СВОБОДА» та «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» фразеологізмами німецької мови. Було досліджено лексико-семантичні поля концептів «СВОБОДА» та «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» окремо один від одного та проаналізовано збір емпіричного матеріалу

Результатом аналізу стало з'ясування ролі фразеологізмів концептів «СВОБОДА» та «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» у німецькій мові; з'ясовано різноманіття фразеологізмів; поділено за класифікацією; досліджено монолексемну та цілісну ідіоматичну вербалізацію, зроблено аналіз вживання їх в медіаресурсах.

Ключові слова: концепт, поняття, концептосфера, фразеологізм, фразеологія лексико-семантичне поле, монолексемна вербалізація, цілісна ідіоматична вербалізація

ZUSAMMENFASSUNG

Schewtschuk V. T. „Verbalisierung der Begriffe „FREIHEIT“ und „GERECHTIGKEIT“ deutscher Phraseologieeinheiten“ Arbeit der zweiten (Master-)Hochschulstufe. Über die Rechte am Manuskript. Fachgebiet 035 Philologie. Spezialisierung 035.043 Germanische Sprachen und Literaturen (einschließlich Übersetzung), die erste ist Deutsch. Iwano-Frankiwsk, 2024.

Die Masterarbeit widmet sich der Untersuchung der Konzepte „FREIHEIT“ und „GERECHTIGKEIT“ der Ausdruckseinheiten der deutschen Sprache. Um das gesetzte Ziel erfolgreich zu erreichen, werden im theoretischen Teil kritische Konzepte und Terminologien in der Phraseologie untersucht, nämlich die Begriffe „Konzept“, „Begriff“, „Phraseologie“, „lexikalisch-semantisches Feld“; Es werden die Grenzen und Definitionen der Phraseologie betrachtet, die Klassifizierung und Merkmale der Phraseologieeinheit als besondere Art von Sprachzeichen untersucht. Im Praxisteil erfolgt eine vertiefte Analyse der Begriffe „FREIHEIT“ und „GERECHTIGKEIT“ deutscher Phraseologie. Die lexikalisch-semantischen Felder der Begriffe „FREIHEIT“ und „GERECHTIGKEIT“ wurden getrennt voneinander untersucht und die Sammlung empirischen Materials analysiert

Das Ergebnis der Analyse war die Klärung der Rolle von Phraseologieeinheiten der Begriffe „FREIHEIT“ und „GERECHTIGKEIT“ in der deutschen Sprache; die Vielfalt der Ausdruckseinheiten wird verdeutlicht und nach Klassifizierung geteilt; Monolexem und integrale idiomatische Verbalisierung wurden untersucht und eine Analyse ihrer Verwendung in Medienressourcen durchgeführt.

Schlüsselwörter: Konzept, Begriff, Konzeptosphäre, Phraseologie, Phraseologie, lexikalisch-semantisches Feld, monolexikale Verbalisierung, integrale idiomatische Verbalisierung

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ І КОНЦЕПТОЛОГІЯ	9
1.1. Поняття концепту і концептосфери.....	9
1.2. Концепт і поняття.....	12
1.3. Лексико-семантичне поле, лексико-семантична група і концептосфера.....	14
1.4. Фразеологія як засіб вербалізації концептосфери.....	14
1.4.1. Дефініція і межі фразеології.....	18
1.4.2. Ознаки фразеологічної одиниці: стійкість, відтворюваність, ідіоматичність.....	21
1.4.3. Фразеологізм як особливий тип мовного знака.....	25
1.4.4. Класифікація фразеологічних одиниць.....	26
Висновки до розділу I.....	32
РОЗДІЛ II. КОНЦЕПТОСФЕРА «СВОБОДА» ТА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ» У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ СКЛАДОВІЙ ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	36
2.1. Основні лексеми, що вербалізують концептосфери «Свобода» та «Справедливість».....	36
2.2. Ядерні та периферійні складові ЛСГ та ЛСП «Свобода» та «Справедливість».....	38
2.3. Монолексемна вербалізація концептосфер «Свобода» та «Справедливість» у німецькій фразеології.....	48
2.4. Цілісна ідіоматична вербалізація концептосфер «Свобода» та «Справедливість» у німецькій фразеології.....	52
Висновки до розділу II.....	58
РОЗДІЛ III. ТЕКСТОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ВЕРБАЛІЗАЦІЮ КОНЦЕПТОСФЕР «СВОБОДА» ТА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ»	60
3.1. Джерела та критерії добору емпіричного матеріалу.....	60
3.2. Тематична характеристика аналізованих текстів.....	63
3.3. Кількісний аналіз емпіричного матеріалу. Узуальні, okazionalni,	

архаїзовані фразеологічні одиниці.....	69
Висновки до розділу III.....	75
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуалізація тем дослідження. Сьогодні термін «концепт» використовується дуже широко в багатьох різних наукових дисциплінах, особливо в лінгвістиці, літературознавстві, філософії, що пояснює безліч варіацій визначення «концепту». Вивченню цього питання з лінгвістичної позиції приділяли увагу багато науковців, наприклад: В.В. Чернишова, В. А. Маслов, Флейшер, оскільки саме це поняття є одним із центральних понять для вивчення етнічної та мовної картини світу окремої країни.

Для дослідження було обрано один із важливих глобальних і культурно значущих концептів для людства, яким є концепт «Свобода і справедливість», який займає важливе місце в концептосфері німецького народу. Це концепт безпосередньо впливає на формування світогляду, життєвих цінностей, особистих моральних пріоритетів, духовного світу людини та її подальшого життя. Це одна з так званих культурних констант, що визначають моральні ідеали людини.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати засоби мовного вираження концепту «Свобода і справедливість» у німецькій мові.

Відповідно до цілей даної роботи були поставлені наступні **завдання**:

1. Опрацювання наукової літератури та з'ясування сутності поняття «концепт»
2. Виявлення особливостей сприйняття та пояснення цього поняття німецькою мовою
3. Лексичний аналіз та семантичні особливості фразеологізмів на позначення свободи та справедливості;
4. Визначити класифікацію фразеологізмів свобода і справедливість;
5. Аналіз вживання фразеологізмів, які вербально виражають поняття «свобода і справедливість»;

Об'єкт дослідження – концепт «Свобода і справедливість»

Предметом дослідження дипломної роботи є фразеологізми на тематику свобода та справедливість

Для вирішення поставленого завдання використано наступні **методи дослідження:**

- аналіз наукових джерел, довідкової літератури, словників
- узагальнення, задля систематизації фактичного матеріалу.
- порівняльний метод сприяє встановленню подібностей, відмінностей
- синтез, задля поєднання окремих елементів, ознак, якостей у єдине ціле
- класифікаційний метод, задля розподілу інформації.

Теоретичне значення роботи полягає в розбудові характерних ознак та класифікацій фразеологізмів як особливих типів мовного знака, дослідження та утворення лексико-семантичних полів та груп на прикладі концептів «Свободи» та «Справедливості». Поглиблений теоретичний аналіз фразеологізмів робить внесок у подальше вивчення фразеології на прикладі німецьких фразеологізмів

Практичне значення отриманих результатів полягає у дослідженні частотності вживання та особливостей функціонування фразеологізмів на позначення «Свободи» та «Справедливості»; у можливості використання його вихідних положень та результатів на практичних заняттях з німецької мови, а також при написанні навчальних посібників та студентських наукових праць.

Наукова новизна роботи полягає у встановленні специфіки фразеологічних одиниць на позначення свободи та справедливості, які є складними та різноманітними за своєю лексичною та семантичною структурою та стосуються людського буття.

Структура роботи: магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків (до кожного розділу та загального), списку використаних джерел у кількості 60 посилань на праці відомих науковців. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінок

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Метою цього дослідження було охарактеризувати концепти «Свобода» та «Справедливість» у сфері фразеології. Результати дослідження показують, що концепт «свободи» та «справедливості» поширені в німецькомовному дискурсі та широко використовуються

Теоретичною базою дослідження було з'ясування термінів: «мовна картина світу», «концепт» та «поняття», «фразеологія та фразеологізм».

Було з'ясовано, що мовна картина світу належить до сучасної лінгвістики. Її досліджують на рівні концептосфери мови. Основним терміном у вивченні мовної картини світу є концепт. Досліджено також різницю між «концептом» та «поняттям». Стало відомо, що концепт – емоційна, оцінкова характеристика даного явища дослідження, а поняття базується на суттєвих ознаках об'єкту.

Фразеологія як одна з молодих галузей мовознавства продовжує розвиватися і привертати до себе дедалі більшу увагу дослідників. Це розділ мовознавства, який визначає фразеологічний склад мови в її сучасному стані та історичному розвитку

Фразеологізми є специфічними мовними зворотами, які показують культурні надбання народу, тільки йому притаманним способом передають дух і неповторність ментальності нації. Фразеологічні одиниці втілюють історичний, повсякденно-емпіричний та культурний досвід етносу.

Також досліджено класифікацію та ознаки фразеологізмів. Було доведено, що фразеологізмам притаманна: полілексичність, стійкість та відтворюваність, лексикалізація, ідіоматичність. Фразеологічні одиниці поділяються на фразеологізми зрощення, сполучення єдності та вирази.

Важливу роль у дослідженні фразеологізмів відіграє лексико-семантичне поле. Встановлено, що лексико-семантичне поле складається з ядра(головної лексеми) та периферії.

У ході дослідження було розглянуто 2 концепти окремо: концепт «свободи» та концепт «справедливості». Було виявлено 82 фразеологізми, які вербалізують

концепт «свободу» та 107 фразеологізмів, які вербалізують концепт «справедливості».

Основні лексеми, що утворюють лексико-семантичне поле «свободи» є Freiheit, Wille, Ehre, Freiheiten, frei, freiwillig. Основними лексемами лексико-семантичного поля «справедливості» є Gerechtigkeit, Recht, recht, gerecht. Також дуже часто використовуються лексеми-антоніми, щоб протиставити несправедливість: Unrecht, Ungerechtigkeit, unrecht.

Ядро концепту «свободи» є водночас ядром лексико-семантичного поля «свободи». Периферію ядра «свободи» утворюють наступні лексико-семантичні групи: «цінність свободи», «свобода та боротьба», «засудження неволі», «звільнення», «покарання за надмірну свободу», «любов і свобода». Те ж саме відноситься до концепту «справедливості». Периферію утворюють такі лексико-семантичні групи: «закон», «несправедливість до чесних та обманщиків», «справедливість до чесних та обманщиків», «гроші і справедливість», «мати право», «свобода і справедливість».

Також під час дослідження я поділила фразеологізми на моноклексемні та цілісні ідіоматичні і використала морфологічну та структурну класифікації. Було виявлено, що серед моноклексемних фразеологізмів, які вербалізують концептосферу «свободу» найпоширенішими є дієслівні (10,9%), субстантивні(9,7%) та предикативні фразеологізми (8,5%). Невелику кількість складають прикметникові (2,4%) та прислівникові фразеологізми (1,2%). Серед моноклексемних фразеологізмів, які вербалізують концептосферу «справедливості» найбільше є дієслівних (13%), субстантивних(11,2%) та предикативних(9,3%). Невелику кількість складають вигуківі та прислівникові (0,9%)

Аналізуючи ідіоматичну вербалізацію концептосфери «свободи» було використано структурно-семантичну класифікацією І.І. Чернишової. Тут поділено фразеологічні одиниці на фразеологічні єдності(219%), фразеологічні сполучення(10,9%) та фразеологічні вирази(34%). Цілісна ідіоматична

концептосфера «справедливості» представляє фразеологічні єдності(2,8%), фразеологічні сполучення(11,2%) та фразеологічні вирази(50,3%)

Також було проаналізовано контекстуальне вживання фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт «свободи» та «справедливості».

Емпіричні дослідження проводилося на основі корпусу німецькомовних текстів. Це комп'ютерна база даних, яка фіксує 90 відсотків писемної мови та включає тексти усіх стилів та жанрів.

Для дослідження було використано періодичні видання з Мангаймського корпусу(COSMAR corpora). Було опрацьовано статті з таких видань: Bayerische Staatszeitung, der Tagesspiegel, Berliner Zeitung, Aller-Zeitung, Gebrauchtwagen Praxis, die Welt, Horizont Österreich та інші , які входять до цього корпусу.

Під час дослідження тексти було поділено на тематичні групи та проаналізовано їх. Виявлено, що 6 фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт «свободи» та 7 фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт «справедливості» активно використовуються. Емпіричний матеріал, до якого входять прислів'я та приказки не мають контекстних співпадінь.